

надмірними поетичними прикрасами, але в них бринить така чиста й глибока віра, що вони, без сумніву, дійдуть до душ багатьох читачів, особливо тих, для кого молитва — не данина черговій моді, а найглибша внутрішня потреба.

А в тому, що й наш час спроможний на чудеса, можна повторити описаний на початку цієї розповіді історичний шлях. Повернувши вгору з Європейської площі, наш читач лишить праворуч, знайому споруду, яка тепер називається Українським Домом (зізнаюся: назва така, на мою думку, личила б більше установі в центрі якоїсь із закордонних столиць, бо якими ж іще бути домам у Києві! — а проте й ця назва — теж пам'ятка нашого неймовірно стрімкого часу). Йдучи вгору Трьохсвятительською вулицею, подорожній лишить ліворуч дбайливо відреставрований костюл Святого Олександра (що ж, католиками були не тільки давні пани-гнобителі, а й великий патріот України В'ячеслав Липинський). А відразу потому праворуч за відновленим ошатним муром, прикрашеним меморіальним знаком професорові Макаренку, мучневі української науки, що єдиний в далекі тридцять відмовився підписати вирок монастиреві, й тим підписав смертний вирок собі (про нього — один з віршів о. Івана Швеця); наш подорожній побачить, як підносяться в

небо поки що не отиньковані, але вже завтра, вірю — золоті стіни Михайлівського собору. Вийшовши ж на відроджену Михайлівську площу, ставши перед відбудованим пам'ятником Рівноапостольної княгині Ольги в почесному товаристві Апостола Андрія та Святих Кирила й Мефодія, подорожній стане між двома дивовижними витворами генія українського народу, двома святинями нашого православ'я — знайомою дзвіницею Святої Софії та звичною поки лише для старших киян радісно-новою дзвіницею Михайлівського монастиря, під якою, наче нагадування, стоїть скромний знак у пам'ять про мільйони жертв голодомору...

І на цій маєстатичній площі вільної й гордої української столиці особливо віриш: опіка Архістратиґа Михайла вже ніколи не дасть вступити сюди новому завойовникові. Бо, як пише о. Іван Швець,

Душі храми свої возвели,
Значить, в тім провидіння небесне.
Тож нехай проповідують весну
І спасіння душі куполи.*

* Нарис письменника Михайла Стріхи становить передмову до книги віршів І. Швеця "Словесна фреска для Свято-Михайлівського Золотоверхого Монастиря" Текст подано дещо скорочено.

Київ

Владислав Омельченко

ВІДРОДЖУЮТЬСЯ, ОЖИВАЮТЬ СОБОР І УКРАЇНА

Історія Михайлівського Золотоверхого собору починається із сивої давнини з 1108 року. Йому судилося стати свідком величчя й падіння Київської Русі, витримати навалу татаро-монгольської орди, інших завойовників. Але в 1934—1936 роках його було зруйновано.

На місці Михайлівського Золотоверхого монастиря, церкви Трьох святих, так званих "присутствених місць" планувалося розмістити комплекс сучасних будинків. Нависала загроза над пам'ятником Богданові Хмельницькому і навіть над Софією Київською. На щастя, задум цей не було втілено в життя.

Руїни Михайлівського Золотоверхого поступово розібрали. Плінфою і шиферними плитами вимощували дороги. Комуністичні провідники хотіли на цьому місці навіть збудувати оперний театр або музей

Леніна. Згодом той музей спорудили внизу Володимирської гірки.

Нинішні важкі економічні випробування, що випали на долю молоді держави, породжують у людей зневіру і нігілізм. Не так швидко, як хотілося б, відроджуються історична пам'ять, національна самосвідомість, народні традиції. І тому кожен новий крок уперед на шляху становлення духовності дає надію на те, що наш народ подолає труднощі, перемаже тяжку спадщину минулого.

"Українська Газета" вже писала докладно, як над Подолом полинули дзвони відбудованої церкви XII століття Успіння Богородиці Пирогової, що в 40-х роках також була стерта з лиця землі... Варварів не стримав навіть той факт, що цей храм згадується в "Слові о полку Ігоревім", що тут творилася наша історія. І ось усього за рік будівельники і реставратори Києва під-

няли з руїн що визначну архітектурну пам'ятку.

Тепер — нова радісна подія: 30-го травня відбулось урочисте відкриття та освячення ще однієї пам'ятки архітектури, знищеної шість десятиліть тому, — дзвіниці Михайлівського Золотоверхого собору.

Яскраве травневе сонце того святкового суботнього ранку щедро золотило баню і хрест майже 50-метрової вежі. Люди захоплено милувалися блакитною красунею, прикрашеною бароковими архітектурними деталями.

Я вдивлявся в обличчя тисяч святково вдягнутих киян і гостей, які, немов струмки, стікалися на Михайлівську площу з усіх вулиць і провулків. У їхніх очах світилися радість і надія.

Уявляю, яким би щасливим був і наш великий письменник Олесь Гончар, якби побачив відновлену дзвіницю. Адже він першим порушив питання про необхідність відновлення духовних святинь нашого народу, зокрема Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенського собору Києво-Печерської лаври, які були знищені в роки радянської влади. Гончара дуже турбувало, що навколо проблеми реставрації пам'яток історії і культури точилися нескінченні балачки й дискусії, і ніхто не брався за справу. "На серці гірко, — казав він. — Усе розбивається об глуху стіну загального збайдужіння. І вже не вистачає духу пробивати бюрократичні мури"

Та мури впали, коли новим мером Києва став Олександр Омельченко. Узяв він на озброєння в буквальному значенні цього слова Указ Президента України від 9 грудня 1995 року "Про заходи щодо відтворення визначних пам'яток історії та культури — комплексу Золотоверхого монастиря і Успенського собору Києво-Печерської лаври", виконання якого до того зволікалося. Важливо також (це вже свідчить про користь дій Президента), що було створено спеціальну президентську комісію і визначено першочергові заходи щодо відбудови пам'яток.

Олександр Омельченко за освітою — будівельник. До того ж, як виявилось, він добрий, умілий організатор.

Високим духовним натхненником відбудови церкви Успіння Богородиці Пирогової, а також дзвіниці й самого Золотоверхого собору став глава Української православної церкви Київського патріархату Філарет. Ці святині належать українському народові й національній церкві. Треба сподіватися, що здійметься до неба і зруйнований Успенський собор Києво-Печерської лаври.

На відкриття та освячення дзвіниці Михайлівського Золотоверхого собору при-

був Президент України Леонід Кучма з дружиною. Їх сердечно вітали Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, голова Київської міської державної адміністрації, голова міськради Олександр Омельченко з дружиною, члени уряду, народні депутати України, дипломати, представники різних релігійних конфесій.

Навколо панував піднесений, радісний настрій. Після короткої вступної промови, в якій Олександр Омельченко торкнувся історії Києва, його значення для всього слов'янського світу, слово було надане главі нашої держави. Може, це була найкраща мить за час його президентства, коли ось так у духовному пориві він злився з простими людьми на святі народного волевиявлення й ентузіазму.

Відроджуючи духовні святині, наголосив Леонід Кучма, ми збудуємо квітучу Україну, повернемо її до цивілізації. Згадав він і про злочинні комуністичні роки, коли було зруйновано що стародавню пам'ятку культури, історії, духовності, побудовану онуком Ярослава Мудрого — Святополком Ізяславовичем.

Емоційно, пристрасно виступив поет Іван Драч.

Було надане слово й 79-літньому президентові Національної академії наук Борисові Патону. 36 років він зберігає за собою що високу посаду, встановивши своєрідний науковий світовий рекорд президентства. Академік коротко ознайомив усіх з основними заходами з відзначення 2000-ліття Різдва Христового. Цікавим було його міркування про місце Михайлівського Золотоверхого в історії української духовності. Він нагадав про невелику групу вчених, що відмовилися виносити вирок пам'ятці світової культури і за це зазнали репресій.

Торік на мурі Михайлівського монастиря було відкрито меморіальну дошку з бронзовим погруддям видатному українському вченому Миколі Макаренку. Його знищили сталінські кати в 1937 році за те, що він захищав красу і дух Золотоверхого собору — найвизначнішої пам'ятки історії і культури України.

Учасники свята стали свідками "історичного" театралізованого дійства. Ми всі немов би поринули в далеке XII століття. Ось легендарний Боян співає славу рідній землі. Урочисто й хвилююче озиваються литаври. До відновленої дзвіниці прямує "живий" князь з молодою княгинею, за ним — знать Київської Русі, давньоруські воїни. Невдовзі на красенях-конях з'являються наші славні козаченьки. Їх зустрічають дівчата в білосніжному вбранні, які виносять на майдан величезне полотнище

із зображенням небесного покровителя Києва — Архангела Михаїла. Саме на його честь спорудив Золотоверхий храм Великий Київський князь Святополк. Собор, як і свята Софія Київська, вісім століть був одним із символів нашого міста, оплотом Христової віри.

Сама дзвіниця Михайлівського Золотоверхого має значно “молодшу” історію. Збудована вона на початку XVIII століття й оформлена в стилі українського бароко талановитими майстрами. Встановлені тут дзвони славилися дзвінкоголоссям далеко за межами Києва. Цікаво, що їх спів чув Тарас Шевченко, який бував у монастирі. А в соборі співав юний Гулак-Артемівський — автор національної опери “Запорожець за Дунаєм”. Важко повірити, але зруйнована дзвіниця Золотоверхого монастиря постала в усій своїй красі за якихось півроку. Під час урочистостей справедливо мовилися слова щирої вдячності на адресу голови міської держадміністрації Олександра Омельченка, колективу науково-реставраційної проектно-будівельної корпорації “Укрреставрація”, якою керує Микола Орленко, інституту “Укрпроектреставрація” (директор Анатолій Антонюк), проектного інституту ВАТ “Київпроект” (голова правління Ігор Гордєєв), творчої архітектурної майстерні “Ю. Лосицький”, які працювали і працюють над відродженням архітектурної перлини Києва.

Ясна річ, усе це стало можливим завдяки тому, що на ведення робіт виділила потрібні кошти міська держадміністрація, надійшли також добродійні внески від різних організацій і установ. 44 тисячі доларів недавно передали у Фонд відродження пам’ятки патріоти з української діаспори Америки.

На завершення урочистостей споруду освятив Патріарх Київської Русі-України Філарет.

У першому ярусі дзвіниці розмістилися Святі ворота та церква Трьох святих — Василя Великого, Іоана Златоуста та Григорія Богослова. У такий спосіб відновлено також історичну справедливість щодо Трьохсвятительської церкви, зруйнованої в 40-х роках. Про історію будівництва і відновлення Михайлівського Золотоверхого собору розповідає розгорнута тут же, в приміщенні дзвіниці, цікава експозиція.

У другому ярусі розміщено 26 великих і малих дзвонів, а в третьому — баштовий годинник. На бані споруди сяє золотом святий хрест. Його висота — 4,5 метра, а вага — 385 кілограмів.

Будівельні роботи з відновлення Михайлівського собору сьогодні в повному розпалі. Над Дніпром здіймається вгору, оживає величний храм, який, поза сумнівом, став одним із символів відродження України.

На закінчення розповіді подам ще одну цікаву інформацію. Дзвіниця має куранти. Упродовж усієї доби щогодини вони відзвонюватимуть мелодії народних пісень, духовних та інших творів українських композиторів. 24 мелодії становитимуть репертуар цього дзвінкоголосого оркестру. Ось що розповів мені керівник групи спеціалістів з розробки мелодій для курантів дзвіниці Михайлівського Золотоверхого монастиря, заслужений артист України, професор Георгій Черненко:

“Спочатку було затверджено звичайні відомі народні 24 мелодії. Але за побажанням Святійшого Патріарха Київського і всієї Русі-України Філарета репертуар зазнав змін, до нього внесено духовні мелодії.

Отже, маємо такий музичний розклад:

6.00 ранку — звучатиме “Молитва за Україну” Лисенка;

7.00 — “Пречистая діво” Лисенка;

8.00 — “Милість спокою” Феофанівського;

9.00 — “Благослови, душе моя, Господа” Стеценка;

10.00 — “Який же ти славний” Борзнянського;

11.00 — “Алілуя” Людкевича;

12.00 — “Гімн України” Вербицького;

13.00 — “Молитва Андрія” з опери “Запорожець за Дунаєм” Гулака-Артемівського;

14.00 — “Пісня про Київ” Шамо;

15.00 — народна пісня “Многая літа”;

16.00 — народна пісня “Червона калина”;

17.00 — “Прийдіте, поклонімося” Стеценка;

18.00 — “Велике славослов’я” Стеценка;

19.00 — “Слава в вишніх Богу” Стеценка;

20.00 — народна пісня “Щоб наша доля нас не цуралась”;

21.00 — народна пісня “Щедрик”;

22.00 — народна пісня “Рева та стогне Дніпр широкий”;

23.00 — народна пісня “Вечір надворі”;

24.00 — знову “Гімн України” Вербицького;

1.00 — народна пісня “Взяв би я бандуру”;

2.00 — “Думи мої”;

3.00 — народна пісня “Ой ходить сон”;

4.00 — купальська пісня “Марина”;

5.00 — народна пісня “За світ встали козаченьки”

Радіймо, молимося Богу, що відроджуються наша рідна незалежна Україна, її слава, сила і віра.

Київ *

* Текст подано (дещо скорочено) за виданням “Українська газета”, 1998, № 12.